

може бути ініціатором розгляду клопотань про застосування заходів забезпечення, зазначена проблема не має місця, оскільки в цьому разі докази можуть бути долучені до клопотання за загальним правилом.

Логічним видається підхід, за якого відповідні докази мають подаватися до початку розгляду слідчим суддею клопотання по суті, втім все одно повстає проблема вибору оптимальної форми такої подачі.

Доцільною, на нашу думку, є можливість захисника висловити свою правову позицію щодо можливості застосування до підозрюваного заходу забезпечення і запобіжного заходу зокрема в окремому процесуальному документі – запереченні на клопотання слідчого, прокурора. У Стандартах надання безоплатної правової допомоги, затверджених Наказом Міністерства юстиції України № 386/5 від 25.02.2014 р. (далі – Стандарти) мова йде лише про висловлення заперечення щодо достатності викладених у клопотанні слідчого, прокурора фактів та доказів обґрунтованої підозри, обвинувачення та обставин, на підставі яких він дійшов висновку про наявність одного або кількох ризиків на користь тримання особи під вартою, втім, на нашу думку, необхідно законодавчо закріпити можливість подання підозрюваним, його захисником, законним представником письмового заперечення, яке, по-перше, узагальнить правову позицію захисника у відповідному судово-контрольному провадженні, по-друге, надасть можливість стороні захисту подати докази разом із запереченням, що значно вдосконалисть цю процедуру, по-третє, сприятиме реалізації контролю за дотриманням захисником стандартів надання кваліфікованої правової допомоги (наявність якого передбачена Стандартами).

Відтак, слід внести певні зміни до КПК України, перейменувавши ст. 150, 155, 171, 184 КПК України у «Клопотання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом / відсторонення від посади / арешт майна / застосування запобіжного заходу та заперечення проти нього» і доповнити їх нормою такого змісту: «До початку розгляду клопотання слідчим суддею по суті підозрюваний, його захисник, законний представник мають право подати заперечення на клопотання слідчого прокурора про застосування... До заперечення додаються копії або оригінали документів, якими підозрюваний, його захисник, законний представник спростовують доводи клопотання слідчого, прокурора».

Ковальов А.Г.

*аспірант кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЩОДО ПРАВА СТОРОНИ ЗАХИСТУ ПОДАВАТИ ДО СУДУ ЗАХИСНИЙ АКТ

Відповідно до ст. 22 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) кримінальне провадження здійснюється на основі змагальності, що передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, передбаченими цим Кодексом. Дія принципу змагальності у кримінальному провадженні України обумовлює наявність у сторони захисту процесуальних можливостей для ефективного здійснення кримінально-процесуальної функції захисту. Завданнями функції захисту є заперечення законності та обґрунтованості кримінального переслідування, виявлення обставин, що спростовують підозру, виправдовують обвинуваченого (підсудного), виключають або пом'якшують його відповідальність, пом'якшують покарання, охорона особистих та майнових прав, сприяння застосуванню інституту реабілітації, а також недопущення порушень та необґрунтованих обмежень прав і свобод при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження (Гловюк І. В. Кримінально-процесуальні функції: теоретико-методологічні засади і практика реалізації : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.09 / Гловюк Ірина Василівна. – Одеса, 2016. – С. 206).

Для забезпечення реалізації права на захист та досягнення змагальності кримінального провадження чинний КПК України розширює процесуальні можливості сторони захисту зі збирання доказів. Способи збирання доказів стороною захисту визначені в ч. 3 ст. 93 КПК України. Реалізуючи своє право на збирання доказів у кримінальному провадженні, сторона захисту отримує доказовий матеріал, що успішно може бути використаний на спростування

підозри (обвинувачення) або пом'якшення покарання. Проте під час судового розгляду існує певний дисбаланс у дослідженні доказового матеріалу сторін кримінального провадження. Слушно вказує О.Г. Яновська, що згідно з ст. 347 КПК прокурор на початку судового розгляду оголошує обвинувальний акт або клопотання про застосування примусових заходів медичного та виховного характеру, цивільний позивач оголошує цивільний позов. Таким чином, ці учасники кримінального провадження мають можливість представити судові свою процесуальну позицію, викласти свої аргументи, що надає їх наступній процесуальній діяльності змістовності та системності. Водночас сторона захисту не викладає своєї позиції на початку судового розгляду, обмежуючись лише короткою відповіддю обвинуваченого на запитання: чи зрозуміле обвинувачення, чи визнає обвинувачений себе винним і чи бажає давати показання. По суті, до судових дебатов сторона захисту позбавлена можливості представити судові свою правову позицію, що створює у суду враження логічно необґрунтованого нагромадження доказів та несистемності їх представлення (Яновська О. Г. Рівноправність сторін в процесі доказування: проблеми правозастосування / О. Г. Яновська // Актуальні проблеми доказування в кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (м. Одеса, 27 листопада 2013 р.). – Одеса : Юрид. л-ра, 2013. – С. 177–178). Погоджуємося з В.К. Волошиною, що доцільно було б встановити обов'язок захисника складати захисний висновок після ознайомлення із матеріалами справи, який повинен подаватися до суду і та оголошуватися після оголошення прокурором обвинувального акту, як додаткову гарантію забезпечення права на захист особи під час здійснення кримінального провадження (Волошина В. К. Деякі питання участі захисника у кримінальному провадженні / В. К. Волошина // Адвокатура: минуле та сучасність: матеріали V Міжнар. наук. конф. (м. Одеса, 14 листоп. 2015 р.) / Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса: Юрид. л-ра, 2015. – С. 180). Вважаємо, що для досягнення обстоювання сторонами кримінального провадження їхніх правових позицій перед судом на основі змагальності необхідно передбачити правовий порядок складання та подання судові стороною захисту захисного акту.

Відповідно до ч. 1 ст. 20 КПК України сторона захисту має право надавати письмові пояснення з приводу підозри чи обвинувачення. Захисний акт – є одним із різновидів письмового пояснення з приводу обвинувачення. Слід наголосити, що складання та подання судові захисного акту є правом, а не обов'язком сторони захисту. Даний процесуальний документ має складатися підозрюваним чи захисником після ознайомлення з матеріалами кримінального провадження в порядку ст. 290 КПК України. Такий правовий порядок складання захисного акту пояснюється тим, що відкриття матеріалів стороні захисту надає можливість підозрюваному, його захиснику, ознайомившись з доказовою базою кримінального провадження, яка обґрунтовує обвинувачення, найбільш ефективно підготуватися до захисту та обрати його тактику. Захисний акт, на нашу думку, може надаватися до суду лише у тому разі, якщо підозрюваний проти цього не заперечує. Даний процесуальний документ має містити наступні відомості: найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер; анкетні відомості обвинуваченого; обставини, що виправдовують обвинуваченого, характеризують особу обвинуваченого, пом'якшують його покарання, виключають кримінальну відповідальність, є підставою закриття кримінального провадження або для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання. Захисний акт повинен подаватися стороною захисту у підготовчому провадженні з обов'язковим приєднанням його до матеріалів кримінального провадження. Даний процесуальний документ має оголошуватися на початку судового розгляду після обвинувального акту або цивільного позову, якщо він заявлений у кримінальному провадженні.

Закріплення в КПК України правового порядку складання та подання до суду захисного акту, як певного процесуального документу, що виражає правову позицію сторону захисту щодо кримінального провадження, є необхідною умовою досягнення, задекларованої у ст. 22 КПК України, змагальності судового розгляд.